

הרה"ק מוה"ר חיים הלברשטאם זצ"ל בע"ם דברי חיים עה"ת ושו"ת אבר"ק צאנו

א.

האחרון בזמן וראשון במעלה הרב הגאון הקדוש מוהר"ח האלברשטאם זצ"ל אבר"ק צאנו בעהכ"ס שו"ת דברי חיים, וס' דברי חיים על מקואות והל"י גיטין, וד"ח עה"ת, הוא הנכר הוקם על, להקים עולה של תורה ויראת שמים, בתוך רב גאון אדיר נצר ממשע היחס גין ונכד להחכם צבי ז"ל וחתן הגאון האדיר בע"ס ברוך טעם, ותלמידו המובהק בנגלה. ובתוך צדיק וקדוש עליון מתלמידיו של הגה"ק אביר הרועים הרבי ר' נפתלי זצ"ל כראפטיק, משירי כנסת הגדולה, משך אליו את התלמידי חכמים והחסידים שבסביבתיו, ואחרי אשר התלכדו בו תורה, עבודה וגמילת חסדים, שלשה עמודי התבל, בכחו זה הלך הליך וגדול עד כי נדל מאוד, והרבה גבולו בתלמידים, וממעינות חכמתו הפיץ חוצה, ורבנים גאונים וצדיקים שתו לרובי מבאר מים חיים והשפעתו שפע קודש היתה על כל סביביו. בסופה וסערר דרכו בקודש, לא בסתר ולא בלחשיה ובקול דממה דקה היתה עבודתו, כי אם קיום, ונשמע קולו בבואו אל הקודש עבודה שבלב זו תפלה היתה במסירת נפש, בקולות הוצבות להבות אש בכל כחו, וכן תורתו חכמות בחוץ תרונה, וכן צדקת פירונו בישראל, בכל יום יום קודם תפלת שחרית, עמדי העניים בשורה בפרוודור בית מדרשו בעת לכתו להתפלל והוא חלק להם ביד הפתוחה, כתנת ידו בספי", לא רצניע מעשיו הקדושים והטובים, בחפצו להורות לאנשים אשר באו אליו איך יתנהגו גם המה וממנו יראו וכן יעשו, וכה הורה בפירוש לאלה אשר בבואם לספר לפניו כמה שעשו צדקה וחסד הקדימו לאכור, אים אויכגורעד זאל עס זיין — אטר להם : „גיב און רעד אויס“ !

וע"כ היתה השפעתו רבה על כל סביביו, כי האנשים למאות ולאנשים, שבאו בצל קורתו מכל הגלילות בראיהם את עבודת הקודש שהוא עובד בכל כחו, שקידתו והתמדתו בתורה, הכנתו לתפיה בצדקה לעניים, ותפלתו בהתלהבות בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, בסאון וכרעש גדול כסוד שיח שרפי קודש, נתלהבו ונתפעלו גם המה, והרושם נשאר חקוק על לוח לבותם לזכרון עולם.

ב.

הוא ה"י עמוד התורה, מכל המדינות הריצו הרבנים הגאונים אליו את שאוליהם בהכמות גדולות, והוא ז"ל לכתות טרדותיו עם המון אנשים ונשים אשר באו אליו לשפוף לפניו כרוי שיחם ולספר לפניו צרותיהם כי ישא בעדם הינה ותפלה להשו"ת כי יעזרם ה' וישועם, ה"י הוא המשיב לשואליו דבר ה' זו הלכה

בתקנות עגונות, וכירוב בהלכות חמורות ועמיקות, וסיפר לי זקן אחד שהי' בצל קורתו טעם אחת בעת שהרה"ק שלח משמשו לקרוא את הסופר שהי' כותב התשובות, וכאשר בא הסופר והכין את הנייר וכלי כתיבה הכל ערוך ומוכן וחפץ לשמוע שהרה"ק יאמר לו מה לכתוב, קרא הרה"ק את משמשו שילך עמו לבית הטבילה, וטבל הרה"ק במקוה ועלה, והמשמש ההויר את הרטיות על רגליו הפצוע בפצעים שלא יכלו הרפא, אשר הסירם קודם הטבילה, ושכ לביתו ונטל ידיו, והתחיל לקרוא לפני הסופר דברי תשובתו, מש"ס ופוסקים הכל בעי"פ ככתבם וכלשונם כאלו הי' הכל פתוח לפניו. וכאשר אך כתב עמוד א', קרא עוד הפעם את משמשו שילך עמו לבית הטבילה ועוד הפעם הסיר הרטיות וטבל במקוה והחזירם, ושב לעבודתו, וכה הי' טובל פעמים ושליש מדי השיבו התשובה להלכה לאמיתה של תורה, והכל הי' בהתלהבות שלהכתיה באופן מכהיל.

מדי דכרו מחז"ל התנאים והאמוראים, הי' אומר מה נזכר לומר על כעלת חז"ל אין לנו מלים להכליט גדולתם ומהותם. רק לומר שהבית"ש שלח את מן השמים וקרא שמו אביי, או רבא וכו', וכדכרו מהם נלהכ כלפיד אש, וכל השומעים את דבריו הקדושים ממעלת חז"ל וראו התכטלותו בכל קובתו ובכל ישותו כאשר אך הזכיר שמם בקדושה ובטהרה, נבהלו גם המה כפחד הדר באונם של חז"ל בעלי הש"ס, ומי יהרהר עוד ח"ו נגד איזה מאמר ממאכרו חז"ל, ומי יבא ח"ו לבקר את דבריהם או לפקפק ולפון בשמועיותיהם ואגדותיהם, אם הם אישי אש מתחת כסא הכבוד, כה ידע הרה"ק זצ"ל להלהיב את הלבבות לתורה ולבעלי המסורה.

כאשר שאלו אותו, אברכים מופלגי תורה, להורותם איך יתנהגו, השיב להם תשובה קצרה: (א) כשיקיצו משנתם יהי' באינו שעה שתהיו לא יחזרו לישן רק יעמדו בזריזות לעבודת הבורא, ללמוד תורה, ומה שחפר להם בשנתם יבואו לישן קצת ביום. (ב) יעסקו בש"ס ופוסקים, ובנמרא וחוספית ימצאו דרך החסידות.

בכל כחו ביקש להחזיר העטרה ליושנה, עטרת תפארת התורה הקדושה, באומרו כי כל שיטה חדשה לא תוכל להתקיים יותר מק"ן שנה, וגם שיטת הבעש"ט ז"ל בכלל זה. ופ"א שבת בקי טארנאב, ובשעת סעודת שבת בקי"ז הגדולה שם, ומאות חסידים עוטים על שלחנו אמר: כבר הניע זמן להחזיר עטרה ליושנה, משל למה"ר לאחד שעשה לו מלבוש חדש, וכעבור שנה או שנתיים ונתיישן צבעו, יתנהו לחייט להפוך מלבשו על צד השני להתראות כנגד חדש, וכאשר יעבור שנה וגם בצד השני נתיישן צבעו, אזי יאמר בעל הבגד אם כן מוטב להפכו לצד ימינו ככתחלה. כן הדבר הנה, הבעש"ט ז"ל ראה בימיו איך הדרך של תורה ויראה שמים נתקלקל באבני נגף וצירי מכשול, כמו גאות, פניית, שלא לשמה, בכך סלל דרך החסידות בעבודה וחסידות, ועתה שגם דרך זה נתקלקל מוטב לשוב לדרך הראשון לתורה ויראת שמים.

הרה"ק ז"ל קיים מאמרם ז"ל זמן תורה לחור זמן תפלה לחור, ופ"א הי אצל הרבי ר' אליעזר זצ"ל בדווקוב, וקודם התפלה פלפלו בני הרה"ק הרר"א, עם הרה"ק מצאנז בדבר הלכה בפלפולים עצומים, ואח"כ עמד להתפלל, והתפלל כדרך בקודש בהתלהבות ובדבקות, אחר התפלה שאלו הרה"ק הרר"א איך אפשר

להתפלל בהתלהבות כ"כ אחרי פלפולים של הלכה שנשא ונתן קודם התפלה, ענה לו ואמר הדבר פשוט אצלו, בשעה שהוא עומד להתפלל שוכח הוא אם יש תורה בעולם, ובשעה שהוא עוסק בתורה, שוכח הוא אם יש דבר אחר עור בעולם זולת התורה.

וסיפר לי זקן אחד, כי פ"א ישב הרה"ק בע"ס דברי חיים בדין תורה יחד עם צוד שני רבנים שנבררו בזב"א, וזב"א, והרה"ק הי' השליש, וכאשר עיינו בר"ת והשו"ע חו"מ עם המפרשים, וש"ת, היו פתוחים לפניהם ועיינו בהד"ת, ובהעמיקם חקר בהלכה פתאום נתלהב א' מן הרבנים וצוח בקול: רבוננו של עולם אחד יחיד ומיוחד! כעס עליו רבנו הקדוש ואמר: בשעה שאתה עוסק בד"ת להוציא משפט לאור התורה, הנח את הרבוננו של עולם, ועיין היסב בש"ך ובקצוה"ח וכו' וכו'.

סיפר לי הרה"ג מו"ה העשל וואלערשטיין ז"ל האבד"ק רישא בעהמ"ס כרם יהושע ושדה יהושע, כי בהיותו פ"א בלבוב אצל הגאון ר' יוסף שאול זצ"ל בע"ס שואל ומשיב, ומפרשי הים וכו', ואמר להגאון כי יסע על ר"ה לק' צאנו להסתופף בימים הקדושים אצל הרה"ק בע"ס דברי חיים, אמר לו הגאון אבד"ק לביב: „הנה שמצתי כי הגה"ק מצאנו יושב בכל יום ויום במסיבת חסידים על שלחנו, ובשעת סעודה שותה שכר שעורים המובא מאנגליא (ענגלישע פארטר) ואחר ברכת המזון, ישב בחדרו להשיב תשובות להלכה בשאלות חמורות, דבר זה אין בכחי לעשות כמתכונתו“.

ובשעת פרידתו ממנו אמר לו: „הנה כשתהי' בצאנו בר"ה פרוס בשלומנו בניני והזכירני לפניו בשמי ושם אמי, שיזכירני בתפלתו בר"ה רוי"כ“.

ג.

הרה"ק הי' עמור העבירה. העבודה בשעת תפלתו היתה בכל כחו ובכל לבבו ונפשו, ברבקות, ובהתפשטות הנשמיות, אשר לא ידע כלל אם הוא בעוה"ו, רקע ברגליו, ורקד כאלו לא הי' מיחש ברגליו כלל וכלל, והכל ידעו כי רגלו הי' מלא פצעים אנושים מאנו הרפא, ופ"א הי' הרה"ק הרכי ר' אליעזר זצ"ל מדויקוב אצלו בק' צאנו, באתה הרבנית ושפכה לפניו כרי שיחה על בעלה הרה"ק כי לא יחוש כלל על בריאותו וכי הוא רוקע ברגלו החולה וע"כ לא יוכל להתרפאות. הרה"ק ז"ל בשומעו דבריו, פנה אל הרה"ק זצ"ל בשאלה הלא גם דבר זה מצוה דאורייתא ונשמרתם לנפשותיכם, ומדוע לא יחוש על מצב בריאותו? ענה לו הרה"ק בודאי כן הוא, ולוא ידעתי או כי הנני רוקע ברגלי החולה לא עשיתי כזאת, אבל מה אעשה אם לא אדע אז באיזה רגל הנני רוקע, ואם הנני רוקע ברגלי כלל, ואיך אפשר לי להסמר.

ההכנות לתפלת ערבית בכל לילה, והעבודה בשעת התפלה, היו כמו בערבית ליל יו"כ בשעת כל נדרי, כי לא התפלל הרה"ק מנחה וערבית כאחת, כי אם אחר תפלת מנחה נכנס לחדרו לשיעוריו, ורק כשעה קודם חצות נכנס לבית מדרשו לתפלת ערבית, וכמילא אפשר לשער עבודתו בשבתית וימים טובים, ובימים הקדושים.

וחלק מחלקי העבודה הי' אצל הרה"ק ז"ל גם שלחנו הטהור, זה השלחן אשר לפני ה', שבכל יום ויום ישב במסיבת חסידים מקרוב ומרחוק, כמו בש"י ועבד עבודת הכהן ע"ג המזבח חפוש במחשבותיו בדביקות, ומשוטט בעולמו העליונים. פ"א אמר לגאון אחד שהתפלא על מנהג זה, ירע מעלתו בליס מאמרנ ז"ל (חגיגה כ"ז) בזמן שבית מקדש קיים מזבח מכפר על ארם, עכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו ובכך אתם גאוני וצריקי אונגרין א"צ כפרת עונות א"צ לשלחן שיכפר עליהם אבל אני חוטא ופושע צריך אני לשלחן שיכפר כמוזבח.

וכן הטבילה במקוה, היתה אצל הרה"ק חלק מחלקי העבודה כאשר הי' הכהן צריך לטבול טרם נכנס למקדש לעבודת המקדש. פ"א נודמן הרה"ק זצ"ל עם הרה"ק מוהר"א מסטרעטין זצ"ל ושאלו איך מועיל טבילה במקוה הלא האדנ משול כחרס מחרסי האדמה, וכלי חרס אין לו סהרה במקוה, והשיב לו הרה"ק כי בטבילה במקוה צריך להיות לו לב נשבר ושבירתו זו היא טהרתו, ורמז יש בדבר כי מ"ם בנימטריא ב"פ, מה" לרמז על מה דתנן סא"ד מא"ד הוה שפל רות, ושיעור מקוה מ' סאה וצורת המקוה כמ"ם סתומה ומ' במילואה מ"ם להורה בזה שבשעת טבילה במקוה צריך להיות שפל בעיניו כנקודת ה" שהיא הקטנו שבאותיות ואז היא מקוה כשרה ומטהרת.

והנה ה"ח מותר לו להשתמש בשמיני שבשמינית גאות לעת הצורך לדבו מצוה, אבל בבואו לטבול במקוה צריך שיהי' שפל בעיניו, ובלב נשבר, וכ"אין יחשב אז בפני עצמו, והשמיני שבשמינית שהוא קורטב כמ"ש תוס' ר"ה דף י"ו ע"א ישליך לתוך המי"ם דהיינו למא"ד מא"ד הוי שפל רוח, ואז תעלה טהרתו וזהו שאמרו מ' סאה חסר קורטוב פסולה, היינו אם במ' סאה מקוה חסר "קורטוב" זה של השמיני שבשמינית גאות שלא השליכה לתוך ה"מים" של מא"ז מא"ד הוה שפל רוח אין כאן תכלית המכיון של המקוה ופסולה.

פ"א שאל אותו הרב הגאון מ"ה שמעון סופר ז"ל אבר"ק קראקא, מדוע כשבא לפני אחיו הגדול מוהראש"ב סופר בעהמ"ס שו"ת כתב סופר האבד"ק פרעשבורג, בעת היות הרה"ק בפעסלי, לא כיברו הרה"ק רק בכבוד שנתון לכל רב אבד"ק, וכשבא לפני הרה"ק ר' מנחם מענדלי מוויזניצא יצא כבודו לקראתו וכברו ביותרת הכבוד? ענהו על אתר הלא יראה כמ"ה שעל הר סיני שניתן עליו התורה לא נבנה בהמ"ק עליו כי אם על הר המוריה, מדוע לא צוה השי"ה לבנות בהמ"ק על הר סיני? שמע מינה רהר המורי' שנעקד עליו יצחק אע"ו ומסר נפשו על מזבח אהבת ה' להקריב א"ע קרבן לה' חביב יותר לפני השי"ה מהר סיני שניתן עליו התורה, ובכך אמת הוא שאחיו הגאון בעל כתב סופר הוא הר סיני, אבל הר"ם מוויזניצא הוא הר המורי' הוא מקריב א"ע קרבן לה' בעבודתו והוא עמוד העבודה.

ד.

הרה"ק זצ"ל הי' עמוד החסד והצדקה, כנודע וּמפורסם בכל המדינות גם בקרב מפלגת המתנדרים מצדקת פזרונו בישראל לאלפים ולבבות מדי שנה בשנה, והרב הגאון מ"ה חנים יהורא סאסניצר ז"ל בספרו שו"ת שערי דעה, גרס

ההספד אשר נשא קינה על פטירת הגאון הקדוש בעשו"ת רברי חיים זצ"ל ובשעת חימום שנתחמם להספידו ולספר בשבחו מצדקת פורונו בישראל מבצבץ שנאח ליטאי, לגאון וצדיק גאליצאי, והוא מטיל ספק בהצדקה וחסר שעשה הגה"ק בע"ס שו"ת רברי חיים, אם נחשבת למעשה הצדקה שלו, או היא חשובה צדקת האנשים שנתנו הסכומים ליד הגה"ק זצ"ל, ומפלפל שם בזה.

גם בכאן במקצוע של מעשה הצדקה והחסד, שלכאורה גראה שבזה צריכים להיות חסידים ומתנגדים תמימי דעים, בלי שום חילוקי דעות, והנה גם במקצוע זה אנו פוגשים שתי השקפות שונות, השקפת הגאונים המתנגדים לחוד, והשקפת הצדיקים לחוד.

הגאונים מלפנים לא רצו ליהנות מבני אדם והסתפקו במיעוט בקב חרובין מע"ש לע"ש כדי שלא להטיל א"ע על הצבור, וגם הגאונים ששמשו ברבנות והיו אבדקים וקבלו פרס מהקהלה, התכוונו למעט בהפרס ולהקל מעל שכס הצבור, ורבים מגאוני ארץ ז"ל שוותרו לגמרי על פרס הקהל והתפרנסו מהונם שנחלו מאבותיהם, ומבי נשא, והשקפתם היתה כהשקפת הגאון מו"ה ישראל סאלאנטער זצ"ל, אשר יסופר עליו כי פ"א בא לפניו גביר אדיר להתייעץ עמו באיזה ענין, ובלכתו ממנו הניח על השלחן מאה רז"כ, הגאון מוהר"י שא"ל למי המה? ענהו הגביר, כן אנו נוהגים בהיותו אצל "יהודים טובים" האדמוריים, להניח מתנה בתוך ביתם. ע"ז השיב הגר"ם, יהודים טובים, המה הנוהגים ולא המקבלים!

והנה אם כי היתה כוונתם לשמים, והשקפתם היתה השקפה לטובה, כדי שלא יהיו תלויים בדעת הבע"ב, ויהיו כשמואל הרמתי וכיו"ב מטעמם ונימוקם עמם, אבל ה"י דבר זה אלי וקוץ בתוכי, שעל ידי זה הורגלו הבע"ב מבלי להנות ת"ח מנכסיהם וההרגל נעשה טבע שני אצלם, שגם אם דרשו כהם לפעמים כסף להחזקת ידי ת"ח לא רצו ליתן באכרם כי על הת"ח להיות שונא מתנות כמו נאון פלוני, וכמו הגאון אלמוני שחיו בעוני ורוחק, ומי לנו גדול מהגרא זצ"ל שלא רצה לקבל מתנות וחי בדחקות גדול, ובכן נהיו הבע"ב אבירי לב רחוקים מן הצדקה.

אבל השקפת הצדיקים האדמוריים מתלמידי הבעש"ט זצ"ל היתה אחרת, המה דרשו במפגיע כופר נפש מאת כל הבא לפניהם לדרוש את ה', והרגילו את רבבות חסידים ליתן ולחזור וליתן לת"ח, ועניים בני טובים, ביד רחבה ומלאה, להיות מתומכי אורייתא, וגם הצדיקים לא נהנו מהסכומים העצומים שקבלו מאנ"ש כי אם מה שה"י נחוצ להם ללחם לפי הטף ואולם היו לגבאי צדקה, המה חלקו את הסכומים העצומים לת"ח, ול"יורדים", העמידו הרבה בע"ב שירדו מנכסיהם על רגליהם, כנודע ומפורסם.

וכן נהג הרה"ק בע"ס שו"ת רברי חיים זצ"ל הוא דרש מרבבות האנשים שבאו לפניו סכומים גדולים, לא למענו ולא למען בניו וב"ב, הוא הסתפק במועט, וכן לבניו וב"ב נתן רק ההכרחיות שבהכרחיות, וכל הסכומים העצומים שהגיעו לידו פיזר נתן לעניי העיר, ולעניים ת"ח, ולבע"ב שירדו מנכסיהם, להכנסת כלה, ורגל יתומים ויתומות, וכה ה"י מאכף מדי שנה מאות אלפים רז"כ וח"קם לצדקה וחסד, וכה להיות גבאי צדקה כיו"ב, וזיכב את הבע"ב הששירים שבאו לפניו והרגילים והנכום להיות מנותני צדקה ותומכי אורייתא, ולא

הי' לו להרה"ק זצ"ל שום נפ"מ אם תחשב לו הצדקה כאלו עשאה ממנו. או לא תחשב לו רק כגבאי צדקה שמחלק את של אחרים, דבר זה הניח לרב גאון ליטאי שיפלפל בזה, והוא החי' עם רב, לאלפים ורבבות עניים ת"ת, ויורדים מנכסיהם ואלמנות ויתומים, וצדקתו צומרת לעד.

בספרו דברי חיים עה"ת פ' וישלח, כתב שם ע"ד הלצה: לא יקרא עוד שמך יעקב כי אם ישראל 'הי' שמך, דהנה בזה"ק איתא ותקע כף ירך יעקב דא תומכי אורייתא, ששרו של עשו התעצם שלא יהיו תומכי אורייתא וממילא לא יהיו ת"ח עוסקים בתורה, ואולם יעקב אצ"ה לא הניחו, וכיון שראה הס"מ שאי אפשר לבטל הכל אמר, אם כן לא יעקב יקרא עוד שמך, רק ישראל יהי' שמך שלא יתמכו לסתם ת"ח המכונים בשם יעקב, כי אם לת"ח צדיקי הדור שנקראים ישראל, והם יתמכו לסתם ת"ח.

ועל אותם האדמור"ים שלא פזרו כל אשר להם לצדקה כתב מרורות בס' דברי חיים עה"ת בהשמטות לפ' ויקהל, וז"ל:

"וזה י"ל שכוונת הפסוק שאמר אלה הדברים כו' היינו שהשי"ת צוה שלא יתחברו עם הערב רב בשום פעם ועי"ז יהיו ראויים לבנות משכן, כי ישראל כעצמם הם קדושים אך הערב רב כל חסדים דעבדו לגרמייהו עבדו כנראה בעליל, שהרבנים והחסידים והבע"ב שבדור המה בעוה"ר רובן מערב רב ורוצים לשרור על הצבור וכל מעשיהם רק לגרמייהו לקבל כבוד וממון ולכן אין להתחבר רק עם עוברים באמת שמוטרים נפשם לה' לא לקבל שום תועלת לצצמם".

הרה"ק הי' אומר: כי מדת הצדקה למד אצל הרה"ק הרבי ר' הירש מרומאנוב זצ"ל אולם לא יוכל להגיע למדרגתו בזה שהרה"צ מוהררצ"ה כאשר באו לפניו עניים וכבר היתה קופסתו ריקה ולא הי' בידו למלאות בקשתם בשום אופן, הי' בעיניו כאלו עשה, כמאמרם ז"ל חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעה"כ כאלו עשאה, אבל הוא אם אין לו למלאות בקשת העניים צערו מרובה משלהם.

ולא על שדה הצדקה וחסד לבד הראה פורנותו כי אם גם, על כל המצוות הי' מפור הרבה שיהיו בהידור מצוה בתכלית ההידור, ופ"א הביא א' מאנ"ש אתרוג מיוחד מצוין מטריעסט לו למנה, ולא רצה לקבלו במתנה, כי מצוה יקרה כזו לא רצה שתבוא לו בחנם בלי שום הוצאה, ובכן הוכרח המביא לקבל מחיר האתרוג כפי אשר הוציא עליו שם בט, ובכל ימי החג הי' הרה"ק משתעשע בהאתרוג כי הי' "הדר" עם כל המצלות, אבל התאונן על זה שלא בא לו בדמים מרובים.

פ"א שאל אותו רב אשכנזי איך יוכל לפזר לצדקה כל הונתו, הלא כבר אמרו חז"ל המבזבז אל יבזבו יותר מחומש? והשיב לו, דין זה נאמר רק למי שרוצה לקיים מ"ע של צדקה כמו שמקיים מ"ע של פדיון הבן, על זה נאמר שיע"י שאל יבזבו יותר מחומש, אבל מי שאינו עדיין במדרגה גבוהה כזו, וצריך לקיים מצות צדקה לכפרת עון כמ"ש וחסאך בצדקה פרוק, הלא כל אשר לאדם יתן בעד נפשו, וסיים בזה"ל, "ואני בעוה"ר הטאט ופושע אני הלא לכפרת עונותי איני שיעור כמה שאני צריך לבזבו". ועי' ביני אוריח סי' תרנ"ו מ"ש על ר"ג

שלח

דור דעה מאת יקותיאל אריה קאמפלר, ניו יורק תשי"ב

צביי קא אתינא זה"י קנוא ונוקמי יהכניסודו אל המחלזקת הידועה, עד שנעשית כל המדינה — נאליציא — כמדודת אש מתלקחה, מחודש אדר שנת תרכ"ט, עד חודש ניסן שנת תרל"ו, שאז נחלה הרה"ק זצ"ל וביום כ"ה לחודש ניסן שבה גמשו הקדושה והטהורה אל מקור מחצבתה תחת כסא הכבוד, זי"ע ועכ"י.